

Članovi reda sv. Vasilija i znanost.

Zapiski čina Sv. Vasilija Velikoga (Analecta ordinis S. Basilii Magni). Izašao je IV. tom, 1. i 2. svezak ove revije, što je izdavaju članovi reda Sv. Vasilija Velikoga u Galiciji. Na prvom se mjestu nalazi vrlo zanimiva rasprava pod naslovom: »Vstup do istoriji Cerkvi na Ukrajini—Uvod u historiju Crkve u Ukrajini« str. 1—160 iz pera ne Vasilijanca nego svjetovnjaka dra St. Tomašivsky-a. Zapravo bi naslov te disertacije, koja je na široko zasnovana, morao biti: »Povijest unije ukrajinske crkve«. Dr. Julijan Peleš, grkokatolički bečki župnik kod Sv. Barbare, rektor centralnog grkokatoličkog sjemeništa u Beču i kasniji biskup, napisao je prije pedeset godina u dva velika toma djelo: »Geschichte der Union der ruthenischen Kirche mit Rom von den ältesten Zeiten bis auf die Gegenwart (I. svezak Wien 1878, II. svezak Wien 1880). To se djelo može označiti monumentalnim. Trebalo je samo prirediti drugo izdanje toga djela na ukrajinskom jeziku upotrijebivši kod toga najnovije rezultate znanosti i noviju literaturu. Dr. St. Tomašivsky bio bi bolje učinio, da je tim putem pošao, nego što je počeo pisati novu historiju na jednom tako širokom osnovu, da se gotovo nezna, kad će se svršiti i koliko će tomova obasizati. Osim toga moramo naglasiti, da dr. Tomašivsky nije zadržao onoga znanstvenoga metoda, koji je tako srasao sa djelom dra Peleša. On ne donosi nikakvih nota nego na koncu pojedinih članaka citira vrela i literaturu, pa ti sada izvoli tražiti po ovim ogromnim vrelima i literaturi, odakle je što uzeo dr. Tomašivsky. Još se manje može odobriti to, da in margine dolaze podnaslovi pojedinih članaka, što nagrđuje raspravu i daje joj neko starinsko ruho. Pa i sam dr. Tomašivsky je zapazio, ali na žalost istom na stranici 131, da su takve marginalne bilješke dosadne i nelijepe, pa ih je počeo izostavljati. Temeljna pogriješka međutim dra Tomašivskoga sastoji se u tome, što on hoće naprosto sve pisati od početka do kraja bez ikakva obzira na važnost predmeta i na njegovu dosadanju obradbu u literaturi. Tako on raspravlja o legendi, da je Sveti Andrija apostol pokrstio Ruse, na cijelom jednom arku, a trebao je dati u kratko samo rezultate toga pitanja prema današnjem stanju znanosti. U drugom dijelu raspravlja o kršćanstvu na Crnom Moru od IV—IX vijeka; u trećem o početku ruske historije i o kulturi istočnih Slovena u to vrijeme; u četvrtom dijelu o vaseljenskoj crkvi u IX vijeku; u petom o borbi za Bugarsku i Moravsku i slovenski obred; u šestom o kršćanstvu u poganskoj ruskoj državi; u sedmom o Vladimiru Velikom; u osmom o crkvenoj politici Jaroslava Mudroga; u devetom o događajima od Focija do Cerularija; o desetom o odnosima Kijeva i Rima u polovini XI. vijeka; u 11. o odnosima Rusije i Vizantije u 12. vijeku. Usprkos gornjih opazaka moramo naglasiti, da je pokojni dr. Tomašivskyj u ovoj studiji iznio cijenjeni materijal i dao u pojedinim pitanjima nove poglede.

Na drugom je mjestu zanimiv članak dra Vasilja Hadžega o Josipu Vološinovskom i Ivanu Malahovskom, biskupima munačevskim. Iza toga dolaze dokumenti o vasilijanskom manastiru u Čortkovu, o metropolitu Jurju Vinickom god. 1706., pastirski list Grgura Bulko, maramoroškog vikara biskupa Blažovskog, vasilijanski studenti u Vilni, nastavak životopisa članova reda sv. Vasilija iz rukopisnoga zbornika metropolite Lava Kiške. Među miscellanea nalaze se: Tempero-tehnika starinske ikonografije, vrela za ikonografsku tehniku Peščanskoga, iz djelatnosti Ivana Martinova od 1859—1864., kozački hetman Mazepa u svijetlu njemačke literature, Franjevci među Tatarima, ukrajinski studenti u Rostoku i Kilju. Iza toga dolazi bogata bibliografija. I ovaj IV. tom »Zapisaka« svjedoči o velikom napretku gajenja znanosti u članova reda sv. Vasilija u Galiciji.

Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku, organ arheološkog muzeja u Splitu, Svezak I. (za godinu 1928/29. Split 1932. uredio A. Abramić). Sa velikim zakašnjenjem o Božiću 1932. god. izašao je pedeseti svezak ovoga Vjesnika. Glavni uzrok toj nezgodi bile su financijske neprilike. Vjesnik su osnovali Glavinčić i Alačević, ali glavni dio rada i zasluge i to kao suradnika od drugog sveska i kao suradnika za sveske VII.—X., odnosno urednika od sveske XI. dalje pada na Frana Bulića, čije ime ostaje neprolazno povezano uz »Vjesnik«. To konstatira uredništvo u predgovoru i dobro je učinio M. Abramić, da je to konstatirao, ali nam se čini vrlo nezgodnim, da ne upotrijebimo i oštrij izraz, da se u tom istom uvodu vodi neke ruke polemika sa istim Franom Bulićem, što je »smatrao shodnim da se oprostí od svojih suradnika i čitatelja ne u Vjesniku već u posebnoj brošuri izdatoj još prije nego se je počelo tiskanjem ovoga broja«. Te vrste polemika ne može se voditi sa Franom Bulićem i to još na prvim stranicama »Vjesnika«, jer valjda Frane Bulić nije morao moliti za dozvolu uredništvo, kako će se on i na koji način oprostiti od svojih prijatelja i suradnika kod »Vjesnika«! Uopće bi trebalo tu stvar odnosa »Vjesnika« prema Frani Buliću malo pročistiti i osvijetliti! Još je nezgodnije, što se kaže odmah iza toga u uvodu, da je uredništvo spremno otvoriti stupce časopisa svakomu, pa i Frani Buliću, ako ne »postavlja neprihvatljivih zahtjeva«. Bolje bi bilo, da nam je uredništvo kazalo, koji su to neprihvatljivi zahtjevi Frane Bulića, a ne da nas je u ovoj sumnji ostavilo. Edmund Weigand napisao je opširan prikaz posljednjega Bulićeva »Vjesnika« u »Byzantinische Zeitschrift« 1933, 219. U ovom svesku »Vjesnika« na prvom je mjestu članak M. Abramića »Novi reljef božanstva Kairos«. Dalje raspravlja Rudolf Egger o »Novim zapisima na groblju u Kapljuču«; Antun Grgin o »Novom rimskom miljokazu iz donjokaštelanskog polja«; isti o »Skupnom nalazu rimskih novaca iz Garduna«; M. Abramić o »Suncobranu na nekim nadgrobniim spomenicima iz Dalmacije i Norika«; Ejnar Dyggve o »Prvim drvenim lijesovima kod Solina«; M. Abramić o »Nekoliko skulptura antiknih božanstva«; isti o